

Spectacole pe care nu le veți mai vedea

Spre deosebire de alte arte, ca literatura, artele plastice, arhitectura, arta teatrală se adresează prin spectacol în exclusivitate contemporanilor, este esențial legată de factorul timp, deși componentele sintezei teatrale, luate separat, au grade de durabilitate diferite. Dacă muzeul de pictură sau sculptură, de exemplu, expune direct operele de artă create cu secole sau milenii în urmă, un muzeu al teatrului este obligat să apeleze doar la fragmente ale sintezei teatrale, la acele componente durabile cum sînt textul tipărit al dramaturgului sau schițele desenate de scenograf.

Dacă, în general, receptarea unor opere de artă ce au învins trecerea timpului prezintă dificultăți pentru publicul contemporan, tocmai pentru că sînt rupte de contextul lor temporal și geografic, cu atît mai mari sînt aceste dificultăți în cazul spectacolului teatral prezentat fragmentar și imposibil de reconstituit. Mulți creatori au făcut tentative de reconstituire, ele au eșuat datorită specificului inconfundabil al artei teatrale: relația de „schimb” spectacol-spectator, unică, fragilă, schimbătoare și irepetabilă, este definită de participarea concretă la actul teatral, în condițiile specifice timpului și locului, a două grupuri umane: actorii și spectatorii.

Înregistrarea pe peliculă sau bandă magnetică a marilor noastre spectacole ar putea fi un excelent material didactic destinat studenților la teatru; spectatorul de astăzi ar avea nevoie însă de o a doua proiecție, paralelă, pe care să fie înregistrate simultan reacțiile sălii. Ar putea, astfel, să rezulte un spectacol cu o relație triunghiulară și asemănător, într-un fel, cu efectul procedeuului de teatru în teatru. Nu sînt sigur, dar cred că înregistrările, din păcate inexistente, ale unor mari spectacole ale teatrului românesc din ultimii douăzeci de ani (*Opera de trei palate*, *Aziul de noapte*, *O sorisoare pierdută*, *Leonce și Lena*, *Nepotul lui Rameau*, *D-ale carnavalului*) sînt titluri doar de la Teatrul „Bulandra”) s-ar fi bucurat și

s-ar bucura și azi de un imens succes de public. Gestul de a le realiza și pune în circulație s-ar putea numi cultural, atîta timp cît lupta cu uitarea pe acest teren se poate numi cultură.

Viața unui spectacol teatral este, se pare, dependentă de relația scenă-sală, de măsura în care ce se întîmplă și mai ales cum se întîmplă pe scenă consună cu așteptările nemărturisite ale sălii, de măsura în care publicul este depășit în așteptări, surprins sau chiar contrariat de spectacol.

Prin perisabilitatea sa, spectacolul, esențial legat de factorul timp, este tribut ar modelui artistice a vremii, cu toate implicațiile care decurg de aici. Din această cauză, un spectacol de succes, cu viață lungă, este un spectacol care la premieră se află cu un pas înaintea modelui. Multe spectacole cu suflu scurt au aparținut unui teatru demodat. Din cu totul alte motive mor spectacole care au depășit cu prea mulți pași moda momentului.

Un exemplu din această categorie a fost spectacolul-coupé cu **Domnul Bledermann și incendiarii** și **Inima mea este pe înălțimi** la începutul deceniului șapte la Teatrul „Bulandra”.

În teatrul nostru, care este un teatru de repertoriu, marile spectacole cu succes de public s-au stins de foarte bună după lungi serii de reprezentații, două-trei sute sau chiar cinci sute, cu sentimentul datoriei față de spectatori nesmintit împlinită.

Sînt, însă, spectacole al căror șir de reprezentații este curmat nefiresc de dispariția unui mare actor, protagonistul lor. Mă gîndesc acum la *Tartuffe* de Molière și *Cabala blgoșilor* de Bulgakov de la Sala Studio a Teatrului „Bulandra”. Abia depășiseră o sută de reprezentații și fuseseră văzute de patruzeci și două de mii de spectatori fiecare.

Dispariția unui actor de anvergură antrenează ruperea prematură nu numai a firului spectacolelor existente, ci și al celor virtuale. Pier nu numai spectacolele realizate, ci și proiectele unor viitoare spectacole. De fapt, pier o lume teatrală, o lume plină de neliniști în adîncurile ei ametoare, o lume măiestru șlefuită, riguroasă și tolerantă în același timp, emanînd bucuria de neînlocuit a întîlnirii cu cealaltă lume, a publicului. Acum numele acestei lumi teatrale este OCTAVIAN COTESCU.

Dan JITIĂNU